

Position Paper Leesvaardigheid

Inbreng van PO-Raad en VO-raad voor het RTG Leesvaardigheid in de Tweede Kamer op 27 maart 2024

Inleiding

De uitslag van het PISA-onderzoek 2022 kwam voor wat betreft leesvaardigheid voor veel scholen niet als een verrassing. Ook onderwijsprofessionals merken dat kinderen en jongeren minder gemotiveerd zijn om te lezen en zich minder kunnen concentreren om bijvoorbeeld lange teksten of boeken te lezen. Dat vinden wij een zorgelijke ontwikkeling. Een goede leesvaardigheid is van belang om je nieuwe kennis en vaardigheden eigen te maken en je staande te houden in een steeds complexere samenleving. De urgentie om het tij te keren wordt in het gehele onderwijsveld gevoeld, maar het onderwijs kan dat niet alleen. De terugloop in leesmotivatie en leesvaardigheid wordt weliswaar het meest zichtbaar in het klaslokaal maar is uitdrukkelijk ook een uiting van een breder *maatschappelijk* fenomeen. Het bestrijden hiervan vergt een gezamenlijke aanpak waarbij iedereen zijn rol en verantwoordelijkheid neemt¹. Voor het onderwijs ligt het belangrijkste aangrijpingspunt bij het aanbieden van effectief leesonderwijs in de klas. We weten inmiddels uit wetenschappelijk- en praktijkonderzoek wat belangrijke ingrediënten zijn van effectief leesonderwijs zoals integratie van lezen in andere taaldomeinen en leergebieden, aandacht voor de leesmotivatie en gebruik van rijke teksten. De Kennistafel, een coalitie waarin onderzoekers, beleidsmakers en onderwijsprofessionals verenigd zijn om dat wat bekend is uit onderzoek over lezen beschikbaar te maken voor de onderwijspraktijk, heeft deze elementen verzameld in de Kwaliteitswaaier effectief leesonderwijs². We weten ook dat de sterke nadruk in het taalonderwijs op begrijpend lezen en de wijze waarop dit is ingericht, alsmede de eenzijdige focus op wat wordt gemeten in de doorstroomtoets en het centraal examen Nederlands meer kwaad dan goed hebben gedaan voor het leesplezier en de leesvaardigheid van kinderen en jongeren. Belangrijk is om onderwijsprofessionals tijd en gelegenheid te bieden om lering te trekken uit al deze waardevolle voortschrijdende inzichten en dit toe te kunnen passen in de schoolpraktijk. We roepen de overheid op om hiervoor de juiste randvoorwaarden ter beschikking te stellen.

De VO-raad en de PO-Raad brengen daarom vier punten onder de aandacht van de Tweede Kamer:

Pleidooi 1: Maak middelen voor basisvaardigheden onderdeel van de structurele basisbekostiging

Scholen maken volop werk van versterking van de basisvaardigheden en het realiseren van de ambities uit het Masterplan basisvaardigheden. De subsidieregeling basisvaardigheden maakt het voor de scholen die deze subsidie ontvangen mogelijk om hieraan een gerichte kwaliteitsimpuls te geven. Het merendeel van de scholen zet hierbij in op versterking van de lees- en taalvaardigheden van de leerlingen. De wens bij scholen is groot om deze middelen zoveel mogelijk in te zetten op *duurzame verbeteringen*. De subsidie basisvaardigheden is een ongekend forse investering in het onderwijs, maar deze is wel incidenteel. Duurzame versterking van de basisvaardigheden vraagt om *structurele aandacht en structurele investeringen*. Ook moet deze financiering beschikbaar zijn voor elke school: alle scholen hebben de opdracht om werk te maken van het versterken van de basisvaardigheden, maar niet elke school komt in aanmerking voor deze extra financiële impuls. De raden pleiten er daarom voor om de middelen voor de basisvaardigheden zo snel als mogelijk onderdeel te maken van de structurele basisbekostiging. Scholen kunnen leraren en medewerkers die nu tijdelijk zijn aangesteld voor het versterken van de basisvaardigheden dan een vast dienstverband bieden. Ook hoeft de school dan niet langer gebruik te maken van de inzet van ZZP'ers. Op die manier leidt de kwaliteitsimpuls tot duurzame

¹ Taal en rekenen in het vizier. Onderwijsraad, 3 november 2022.

² Een handreiking die gratis beschikbaar is voor iedereen in het onderwijs, van leraar tot bestuurder, om met effectief leesonderwijs aan de slag te gaan. Zie ook [Kwaliteitswaaier | Effectief Onderwijs in Begrijpend Lezen - Platform Samen Onderzoeken](#)

verbetering van het onderwijs op elke school. Ook is van belang dat er snel zicht komt op de hoogte van de financiering zodat scholen hierop kunnen anticiperen in hun planvorming.

Pleidooi 2: Plaats onderwijsprofessionals weer aan het roer bij de markt van educatieve content

We pleiten ervoor dat het eigenaarschap over de leermiddelen weer komt te liggen waar deze hoort: bij de professionals in het onderwijsveld in plaats van bij de markt. De mogelijkheden voor het onderwijsveld om regie te voeren op het aanbod en de kwaliteit van leermiddelen zijn op dit moment beperkt. Educatieve uitgeverijen bieden nauwelijks mogelijkheden voor maatwerk en flexibiliteit in de afname van leermiddelen. Ook zijn de methodes overladen en maakt de verkaveling van methodes per vak-/leergebied het lastig voor scholen om tot een samenhangend aanbod te komen. Verder ontbreekt het zicht op de wetenschappelijke onderbouwing van lesmethodes waardoor het voor docenten lastig te bepalen is of de methode daadwerkelijk doet wat deze beoogt. We steunen de vraag van de minister aan de Kennistafel om in de vorm van een pilot te komen tot een kwaliteitskader voor leermiddelen voor het leesonderwijs. Dit stelt leraren beter in staat om bewuste keuzes te maken. Een dergelijk kwaliteitskader moet in onze optiek aansluiten bij zowel het narratief van de curriculumactualisatie als bij de laatste wetenschappelijke inzichten en staat ten dienste van educatieve uitgeverij en het onderwijsveld.

Pleidooi 3: Ga voortvarend door met de ontwikkeling en invoering van de nieuwe kerndoelen en examenprogramma's

Afgelopen zomer zijn de nieuwe kerndoelen voor taal- en rekenen voor het funderend onderwijs in conceptvorm beschikbaar gekomen. Hiermee is de basis gelegd voor een betere aansluiting tussen po en vo en worden aanknopingspunten gegeven voor de integratie van taal en rekenen in de overige leergebieden. Daarmee is aandacht voor de basisvaardigheden een opdracht voor elke docent. Bij de ontwikkeling van deze kerndoelen is gebruik gemaakt van de laatste wetenschappelijke- en praktijkinzichten. Kortom: er ligt een stevig fundament voor een doordacht en samenhangend curriculum voor het funderend onderwijs met een eenduidige opdracht voor het onderwijsveld. We willen niet langer tijd verliezen en willen dat scholen nu al aan de slag kunnen met het nieuwe curriculum. Om de implementatie zo soepel en beleidsrijk mogelijk te laten verlopen pleiten we voor een laagdrempelige toegang tot een toereikende ondersteuningsstructuur die onderwijsprofessionals stimuleert en in staat stelt tot een samenhangende aanpak te komen. Ook vinden we het belangrijk dat de toetsing snel wordt aangepast aan het herziene curriculum en dat de inspectie het herziene curriculum als uitgangspunt hanteert voor het toezicht op de basisvaardigheden. Voor de korte termijn heeft ook de vernieuwing van het centraal examen Nederlands hoge prioriteit.

De introductie van nieuwe kerndoelen vraagt ook om een heroverweging van de inhoud en de status van het Referentiekader taal en rekenen. Het is met name voor het primair onderwijs belangrijk snel de dialoog te starten over het nut en de noodzaak van het hanteren van referentieniveaus in relatie tot de nieuwe kerndoelen, omdat de referentieniveaus nu bepalend zijn voor de toetsing en het toezicht. Voor het voortgezet onderwijs is dat minder het geval, maar heeft het feit dat het referentiekader altijd los heeft gestaan van het curriculum voor veel ruis en een diffuse opdracht voor docenten gezorgd. Door verankering van de relevante eisen uit het kader en door de vervanging van globale doelen door concretere kerndoelen in het vo biedt een eigenstandig referentiekader voor het voortgezet onderwijs in onze optiek in de toekomst niet langer een toegevoegde waarde.

Pleidooi 4: Voorzie in gedegen onderzoek naar de daadwerkelijke 'stand van het land'

We vinden het van groot belang dat er een goed en betrouwbaar beeld ontstaat van de beheersing van de basisvaardigheden van leerlingen in het funderend onderwijs op leerling-, school- en stelselniveau. Dat beeld ontbreekt nu, ondanks dat er veelvuldig wordt getoetst in het onderwijs. Op dit moment zijn de LVS-toetsen en de doorstroomtoets in het primair onderwijs en de LVS-toetsen en eindexamens in het voortgezet onderwijs onderling niet goed te vergelijken. Ook toetsen ze vaak slechts een deel van de (met name de makkelijk toetsbare aspecten van de) lesstof. De internationale onderzoeken (TIMMS, PIRLS, PISA) staan vanwege het internationale karakter verder af van de inhoud van ons curriculum en zijn in onze optiek vooral bedoeld om als landen van elkaar te kunnen leren. Hoewel al deze toetsen sterk verschillen van aard en inhoud, worden ze vaak op één hoop gegooid en gebruikt om generieke uitspraken

te doen over de kwaliteit van het onderwijs. De – soms sterk uiteenlopende - uitkomsten van al deze toetsen zorgen daarbij ook voor veel vragen in het onderwijsveld en bieden in de praktijk weinig houvast voor onderwijsprofessionals om de ontwikkeling van hun leerlingen goed te kunnen volgen. Om die reden is het belangrijk dat er wordt ingezet op goed onderzoek naar het volgen van de leesontwikkeling van leerlingen, zodat onderwijsprofessionals weten welke tools zij kunnen inzetten. Om te komen tot een eenduidig beeld vinden we het voorts van groot belang dat er wordt ingezet op goede, onafhankelijke onderzoeken waarbij wordt gewerkt met een vooraf overeengekomen gevalideerde set van indicatoren die rechtstreeks gerelateerd zijn aan de herziene kerndoelen en examenprogramma's.

Kortom, de PO-Raad en de VO-raad pleiten voor:

- Het structureel maken van de middelen
- Meer zeggenschap en regie bij onderwijsprofessionals over de markt van educatieve content
- Het voortvarend doorgaan met de curriculumactualisatie
- Het voorzien in een betrouwbaar beeld van de 'stand van het land'